

10.3.2025

Kaupan liiton lausunto kansallisen TKI-politiikan ja -toiminnan strategisista valinnoista

Kaupan liitto kiittää lausuntopyynnöstä ja toteaa lausuntonaan seuraavaa.

1. Huomiot valmisteluun tai tavoitteenasetteluun?

Kaupan liitto toteaa, että Suomen teollisuuslähtöinen TKI-politiikka ei ole onnistunut luomaan tuottavuuden kasvua Suomeen viimeiseen 15 vuoteen. Tämän takia TKI-politiikkaan tarvitaan muutosta. TKI-politiikalla tulisi tukea teollisuudesta palveluihin tapahtuvaa talouden rakennemuutosta, joka on ollut käynnissä jo vuosia. Samalla TKI-politiikan tulisi tunnistaa paremmin palvelualojen yritysten tarpeet ja panostaa aidosti aineettomaan arvонуontiin ja innovaatiotoimintaan, jonka avulla innovaatiot saadaan laajasti käyttöön ja kaupallistettua. Näin voidaan nostettua yritysten kilpailukykyä ja tuottavuutta. Draghi raportissa korostettiin nimenomaan Euroopan heikkoutta innovaatioiden kaupallistamisessa. On tärkeä tunnistaa, että lähellä kaupallista rajapintaa tapahtuva innovaatiotoiminta korostuu erityisesti palvelualoilla.

Kaupan liitto korostaa, että kuten teollisuus, myös palvelut ja kauppa ovat keskellä kansainvälistä kilpailua muun muassa verkkokaupan, digitalisaation ja aidosti kansainvälisen asiakaskunnan myötä. Nopeasti kasvava etäkauppa kiinalaisilta verkkoalustoilta kiristää kaupan alan kilpailutilannetta entisestään, korostaa tarvetta tunnistaa alan kilpailukyvyyn vahvistaminen myös suomalaisessa TKI-politiikassa.

Kaupan liitto toteaa, että TKI-politiikan valintoja on valmisteltu pitkälti perinteiseltä teolliselta katsontakannalta, tuote ja teknologianäkökulmasta. Tuotteiden ja palveluiden loppukäyttäjää ei ole aidosti huomioitu ehdotetuissa valinnoissa, vaikka pärjääminen kuluttaja- ja loppukäyttäjäräjapinnassa on yritysten menestyksen kannalta olennaista. Lisäksi valintoja on valmisteltu jo vuosia sitten tehtyjen valintojen pohjalta, kuten Business Finlandin vuonna 2023 julkistamien missioiden pohjalta. Tämä vahvistaa polkuriippuvuutta ja heikentää TKI-järjestelmän uudistumista.

Sitran emeritusprofessori Matti Pohjolalta tilamaa muistio Suomen elintason ja tuottavuuden kehityksestä julkaistiin 4.3.2025. Muistiossa todetaan:

Elintason kasvu syntyy tuottavuudesta, mutta kuluttajat valitsevat kasvun suunnan – sen millaisiin tuotteisiin kasvaneet tulot käytetään. Rakennemuutos käy nykyään teollisuudesta palveluihin, ja se on luonteeltaan samanlainen kuin 1900-luvun jälkipuoliskolla koettu muutos alkutuotannosta teollisuuteen.

Lisäksi muistiossa todetaan, että Suomi on jäänyt rakennemuutoksessa jälkijunaan, eikä ole onnistunut valjastamaan digitalisaatiota ja palveluvaltaistumista kasvun lähteiksi.

Etlan 19.2.2025 julkaisemassa muistiossa ”Kaupan alalla tuottavuuden valopilkkuja viime vuosina – tulevaisuus riippuu aineettomista investoinneista” todetaan puolestaan:

Suomen innovaatiopolitiikka tarvitsee aineettoman laajempaa tulkintaa ja toimialariippumattomuutta

10.3.2025

Suomen tekniikkaa ja teollisuutta painottavalla innovaatiojärjestelmällä on komea historia. Hyvin yleisesti jaettu käsitys on kuitenkin se, että kansallinen innovaatiojärjestelmämme ei ole viimeiseen 15 vuoteen aikaansaanut riittävästi yhteiskunnallisia tuotoksia suhteessa panoksiin.

Nyt, kun olemme tutkimus- ja innovaationeuvoston lokakuussa 2017 julkaistun tiekartana ja sen asettaman 4 % tavoitteen jalkauttamisvaiheessa – ja julkista tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan lisäpanostusta on jo tällä vaalikaudella tulossa yli miljardi euroa –, innovaatiopolitiikkamme on muututtava.

Suomalaisten hyvinvoinnin kannalta neljällä prosentilla on vain välinearvoa. Sillä tavoitellaan Suomeen jäävää arvonalisäystä juuri siten, kun sen tämän muistion johdannossa määrittelimme. Tähän tavoitteeseen peilaten meidän on vaikea ymmärtää, miksi Suomen innovaatiopolitiikan käytännön toimissa on edelleen hyvin vahva teollinen ajattelu ja miksi vain yksi aineettoman pääoman kahdeksasta alaerästä on yhteiskunnallisen mielenkiinnon kohteena. Toimiala ei millään muotoa määrää arvonalisäyksen kasvattamiseen ja tuottavuuden lisäämiseen liittyvää potentiaalia. Erityyppiset aineelliset ja aineettomat investoinnit ja panokset ovat vuorovaikutuksessa keskenään, ja arvonalisäys syntyy niiden yhdistelmästä.

Kaupan liitto katsoo, että strategisten valintoja koskevilla tavoitteilla ei tunnisteta riittävästi nykyiseen TKI-politiikkaan ja -järjestelmään liittyviä epäkohtia, eikä niiden korjaamista aseteta lausunnolla olevassa dokumentissa selkeäksi tavoitteeksi. Jatkovalmistelussa talouden palvelullistuminen, aineeton arvonaluonti ja innovaatioiden käyttöönoton tukeminen tulisi olla vahvemmin huomioituna.

2. Huomiot vaikutuspolkuihin, miten näette valintojen vaikutukset?

Esitetyissä vaikuttamispoluissa kiinnitetään huomiota T&K-toiminnan rahoitukseen, mutta ei innovaatiotoiminnan rahoitukseen, joka on olennainen innovaatioiden jalkauttamisen näkökulmasta.

Esitetyt valinnat eivät riittävästi tunnista käynnissä olevaa rakennemuutosta ja palvelualojen tarpeita. Tämä on merkityksellistä, sillä yksityisen palvelusektorin osuus Suomen bruttoarvonalisäyksestä eli taloudellisesta hyvinvoinnista on noin 51 prosenttia, kun teollisuuden vastaava osuus on noin 27 prosenttia. Samalla yksityiset palvelualat työllistävät yli puolet Suomen kaikista työllisistä ja teollisuuden alat 21 prosenttia. Ehdotetuissa valinnoissa tulisi huomioida uusimman tutkimustiedon suositukset TKI-politiikan osalta.

Ehdotuksessa todetaan, että ”valinnoissa ei mennä toimiala- tai teknologiatasolle”. Samalla ehdotuksessa esitetään painopisteeksi selkeitä toimialoja. Näin ollen ehdotettuja valintoja ei voida pitää toimialaneutraaleina.

3. Huomiot valintojen lähtökohtiin ja tunnistamiseen

Viittaamme muissa kohdissa esiintuomiimme näkökohtiin.

4. Onko aihioissa otettu huomioon oikeat näkökulmat? Mitä täydennettävää niihin on?

4.1. TKI-järjestelmä: riskinottokyvyn lisääminen ja investointien houkuttelu

10.3.2025

Parlamentaarinen TKI-työryhmä linjasi monivuotista suunnitelmaa käsittelevässä loppuraportissaan, että on tärkeää kannustaa T&K-toimintaan ja innovaatioihin yrityksiä aloilta, joilla T&K-toiminta ei Suomessa ole yhtä yleistä, kuten luovat alat tai kaupan ala. OECD vuoden 2022 Suomea koskevassa maaraportissa suositeltiin vastaavasti Suomea monipuolistamaan innovaatioekosysteemiään.

Jotta parlamentaarisen TKI-työryhmän tavoite toteutuisi, tulisi valinnoissa näkyä vahvemmin tavoite TKI-järjestelmän monipuolistamiseksi. Kaupan liitto ehdottaa, että osio otsikoitaisiin seuraavasti: *TKI-järjestelmä: riskinottokyvyn lisääminen ja monipuolistaminen.*

Kauppan liitto korostaa, että aineettomien (kuten TKI) ja aineellisten kv-investointien houkuttelu, kv-osajien houkuttelu sekä kv-matkailijoiden houkuttelu on osa yhtä ja samaa maakuvatyötä, johon tulisi panostaa kokonaisvaltaisesti. Nyt maakuvatyön määrärahoja on leikattu, eivätkä ne ole lähelläkään samaa tasoa kuin keskeisissä kilpailijamaissa.

4.2. Data ja datapohjainen arvonluonti

Data ja datapohjainen arvonluonti on vain yksi aineettoman arvonluonnin alalaji. Kaupan liitto esittää, että valinnoissa aineeton arvonluonti otettaisiin kokonaisuutena poikkileikkaavaksi painopisteeksi. Aineeton pääoma on paljon muuta kuin pelkkä data, se on ohjelmistoja, brändejä ja asiakaskokemusta. Nyt aineeton pääoma jää ehdotuksessa liian kapea-alaiseksi. Lisäksi datapohjaisessa arvonluonnissa tärkeää on pk-yritysten roolin kasvattaminen.

4.3. Resilienssi

Poikkileikkaavan valinnan resilienssin ohjaava vaikutus jää avoimeksi, ja teeman voisi kytkeä osaksi muita teemoja.

4.4. Murrosteknologiat, kaksikäyttö ja puolustus

Murosteknologioiden osalta keskeistä on niiden käyttöönotto laajasti yhteiskunnassa. Murosteknologioista on laajempaa hyötyä yrityksille, taloudelle ja koko yhteiskunnalle, vain jos ne ovat laajasti hyödynnetty. Tämän takia tulisi T&K-lisäpanostuksien rinnalla lisätä innovaatioiden käyttöönottoon ja soveltamiseen tähtäävää innovaatio toimintaa ja -rahoitusta.

4.5. Terveys ja hyvinvointi

4.6. Ilmasto, ympäristö ja arktinen ulottuvuus

Valintaosiossa ei näy riittävästi loppukäyttäjänäkökulma. Ilmastotavoitteiden, kiertotalouden ja luontokadon torjunnan osalta aivan keskeistä on kuluttajien käyttäytyminen, uudet tavoitteita palvelevat liiketoimintamallit ja palveluekosysteemit.

10.3.2025

Euroopan kilpailukyvyyn ja turvallisuuden kannalta on välttämätöntä luoda uusia innovatiivisia materiaalihokkaita tuotteita sekä tapoja toimia. Meidän tulee nopealla aikataululla yhdistää olemassa oleva data- ja digiosaaminen kuluttajaymmärrykseen luodaksemme kilpailukykyimme kannalta kipeästi tarvittavia uusia tuotteita ja liiketoimintamalleja.

Euroopan komission mukaan uudet kiertotalousinnovaatiot syntyvät etenevissä määrin toimialojen välisille rajapinnoille. Kaupan toimiala on ainoana elinkeinoelämän toimijana laajasti yhteydessä niin kuluttajiin kuin teollisuus- ja palvelualan yrityksiin sekä julkisten hankintojen kautta kunnallisiin toimijoihin. Kauppa on keskiössä tarjoamassa laajalle asiakaskunnalleen kestävästi siirtymän ratkaisuja, ja luomassa sekä testaamassa yhteistyössä muun elinkeinoelämän kanssa uusia innovatiivisia tuotteita ja palveluratkaisuja.

5. Toimeenpano ja muut huomiot

5.1. Miten valintoja tulisi toimeenpanna eri tasoilla?

5.2. Vapaa sana - ovatko valinnat oikeaan osuvia vai pitäisikö valita jotain muuta?

Kauppan liitto esittää strategisiin valintoihin seuraavia muutoksia:

- aineeton arvonluonti tulisi ottaa omaksi poikkileikkaavaksi teemaksi,
- T&K-toiminnan monipuolistaminen tulisi kyteä osaksi järjestelmän riskionttokyvyn kasvattamista,
- innovaatioiden käyttöönottoon, ja sitä kautta tuottavuuden nostamiseen tähtäävät toimet ja riittävä rahoitus tulisi olla vahvemmin huomioituna,
- kuluttaja- ja loppukäyttäjänäkökulma tulisi tuoda osaksi tarkastelua.

Kunnioittavasti,

Kari Luoto
Toimitusjohtaja
Kaupan liitto

Simo Hiilamo
Edunvalvontajohtaja
Kaupan liitto